

Hukukî Bilgiler Mecmuası

SAHİP VE BAŞMUHARRİRİ

Paris Hukuk Fakültesi Doktörü

AVUKAT

GAD FRANKO MİLÂSLI

Adres : Galata, Bahtiyar han Bay Gad Franko yazıhanesi

Telefon : 43009

Bir nüshanın bedeli 25 kuruştur.

Bir senelik abonmanı posta ücretile beraber 250 kuruştur.

Türkiye harici için 300 kuruştur.

İSTANBUL

HANRI ZELLİÇ VE MAHDUMU BASİMEVİ

1939

azalmadığı ve cinayetlerin önünü almak için yegane yol ilim ve terbiyenin inkişafı ve refahı halin temini olacağı düşünülürse ibret fikrinin de pek kuvvetli olmadığı göze çarpar.

Bu düşüncelere göre yalnız idam cezalarının muayyen kimseler huzurunda infazı değil infazdan sonra dahi heman cesedin kaldırılarak tedfinine tevessül edilmesi ve saatlerce maslup olarak herkesin enzarına maruz bırakılmaması da musip olur.

İsdar edilen tamimin bu suretle ikmal ve itmamı takip edilen gayeye uygun düşer.

Herhalde Adliye Vekâleti bu teşebbüsten naşı şayanı takdirdir.

Gad Franko Milâslı

Anonim Şirketlerin idare uzuvları

(Geçen nüshadaki makalenin devamıdır)

İdare Meclislerini kaldırmak mümkün olabilir mi ?

II — İdare Meclislerinin itisaf yapmalarına mani olacak en müesir kuvvetin hisedarlar umumî hey'eti olacağı hakkındaki noktai nazara münhasıran nazari bir kıymet izafe ediliyor ve adedi, çokluğu değil; keyfiyeti, olgunluğu hareket noktası ittihaz etmek lâzımgeleceği fikri, iktisadi hayatın bugünkü akışına daha uygun telâkki ediliyor.

«Bulletin trimestriel de la Société de Législation Comparée» nin 935 yılı Şubat nüshasında anonim şirket idare meclislerinin intihap şekilleri, vazife ve mes'uliyetleri hakkında Hukuşinas M. Carabiber' in kıymetli bir tezi vardır. Münakaşalı bir konferansın mevzuunu teşkil etmiş bulunan bu tezin esasını tek noktada toplamak mümkündür.

« Hissedarların umumî hey'etlerde bulunmaları neye yarar? Şayet bu hissedarlar, şirket işlerinin malî ve iktisadi bünyesine hakkiyle nüfuz edecek kabiliyeti haiz değillerse, »

Bu noktai nazarın, bir az evvel yukarıda arzettiğimiz hareket noktasını, yani M. Decugis ve arkadaşlarının tezini itfa değil, itmam etmekte olduğunu derhal işaret etmeğe mecburuz.

Hissedarlar. menfaat şuuriyle ellerindeki aksiyonların mukadde ratını yakından takip etmeğe mecburdurlar. Güzel... Kaldı ki şayet hissedarlar idare meclislerinin tasarruflarını kontrol ve münakaşa etmek kabiliyet ve iktidarını haiz değillerse, yapacakları takipten amelî bir fayda beklememek icap eder.

Hissedar, şirket bilançosunun sıhhat ve samimiyetini ölçebilmek için icap eden iktisadî ve malî tetkik ve tahlilleri yapabilecek vasıfları haiz olmağa mecburdur. Hissedar, şirkete ait hesapların, durediş bir idareye delâlet edip edemediğini takdir ve tesbit edebilmek için, bu hesapların hangi şartlar altında tesis edilmesi lâzımgeleceği hakkında bir fikre ve kültüre sahip olmağa mecburdur. Derhal ilâve etmeliyiz ki bu kültür, bizim için değil, fakat en ileri memleketler için dahi bir kaç nesil ve asır davasıdır.

1935 yılında Parisde, hukukşinasların üzerinde tevakkuf ettikleri bu davaya; biz de 933 yılında ve İstanbulda neşrettiğimiz «sermaye ve kredi hareketleri» adlı eserimizde geniş ölçüde temas etmiştik.

Bu eserimizin anonim şirketlerin kontroluna ait faslından şu parçaları buraya nakletmekte fayda mütalââ ediyoruz.

« anonim şirket hissedarları, idare meclislerinin kanunsuzluklarını ve işlerdeki isabetsizliklerini ve fena niyetlerini tetkik ve tesbit edebilmek için:

1 — Bilânçoların ve hesapların sıhhatını tetkik ve tesbit edecek kadar iktisadî ve malî kültüre,

2.— Anonim şirketlere ait hukukî rejimi ve şirket mukavelenamelerini tetkik ve tahlil edecek kadar hukukî kültüre, muhtaçtırlar. Hissedarların bu vasıfları haiz olmaları da kâfi değildir. Hissedarlar aynı zamanda:

3.— Şirket muamelâtını yakından takip edecek vakte,

4 — İdare meclislerinin kanunsuz hareketlerini bizzat veya bilvekâle takip edecek malî kudrete.

ayrıca muhtaçtırlar. »

Hissedarları bütün bu vasıflarla ve vasıtalarla techiz etmek nesil ve asır davası olunca amme hukukunun harekete geçmesini zarurî bir

netice olarak kabul etmek lâzımgelir. Amme hukukunun bu sahadaki inkişafına ait fikirlerimizi «mahdud mes'uliyetli şirketlerde kontrol prensipleri» ni tetkik edeceğimiz zaman geniş mikyasta arzetmiş olacağız. Kaldı ki amme hukukunda ittihaz etmeğe mecbur kalacağımız hareket noktası ne olursa olsun, her ferdi veya her hissedarı kendi işinde mes'uliyetli mevkide bulundurmak esasını elbet de bırakmağa imkân yoktur. Bu noktai nazardan, hissedarları işlerine tasarrufa ehliyetli bir hale getirecek vasıtaları arayıp bulmağa ve bunları tedvin etmeğe mecburuz.

Hissedarları, şirket muamelâtını ve hissedarlık haklarını tasarrufa ehliyetli bir hale getirmek maksadiyle tedbir arayorken mevcut tatbikatı elbet de göz önünde bulundurmak ilk vazifedir. Anonim şirket hisseleriyle hissedarlarına ait olan fikirleri ve şahsî noktai nazarımızı müstakil bir mevzu olarak ayrıca arzedeceğiz. Burada münhasıran idare meclislerinin kontroluna elverişli farzedilen noktalar üzerinde duracağız ve evvelâ iktisadî mahiyeti haiz olan noktalardan başlayacağız.

II — Sermayelerine iştirâk eyledikleri şirketlerin muamelât ve hesabâtı hakkında hissedarlara kontrol edilmiş malûmat verecek neşriyat, mevcut ihtiyaçların başında gelir.

Daima kuvvetli surette, «repercussion» yapacak olan bu neşriyatın esaslı surette kontrol edilmiş olması lâzımdır. Bu kontrolu yapacak mütehassısların da temamiyle bitaraf olmaları kontrolden beklenen gayeyi temin edecek esaslı bir şarttır. Neşriyat, hususî teşebbüslere de bırakılabilir. Fakat bu takdirde ispekülâsyonü önleyecek emniyet tedbirlerine ihtiyaç başlar. Sermaye — maruf tâbiriyle arzede-yim — en küçük bulut parçasından bile nem kapar. Hüsnü niyetle de olsa hatalı ahval ve şeraite uymayan malûmat, her bangi bir şirketin hayat ve mukadderatı üzerinde, elim tesirler yapabilir. Bunun içindir ki bazı memleketlerde bu vazife Hükûmetlere tahmil edilmiş bulunmaktadır. Bilfarz Yunanistanda bu neşriyat kanunla Ticaret Nezaretine verilmiştir.

Fransada (Assemblées générales) unvanlı bir bülten yıllardanberi

intişar halindedir. Belçikada da yine yıllardanberi Recueil Financier yıllık olarak çıkar. Bu yıllık, sadece Belçikadaki anonim şirketleri değil, dñyanın her tarafındaki imtiyazlı ve büyük şirketleri de ihtiva eyler.

930 yılında neşrettiğimiz «sermaye hareketi» adlı eserimize ve-saik aramakta çektiğimiz müşkilâta bir misal olarak arzetsmeliyim ki büyük ve mühim Türk şirketleri için elimizde esaslı me haz olarak «Recueil Financier» vardı. İleri memleketlerin, bu çalışma metodla-riyle mağrur olmaları haklarıdır. İhtiyaç hasıl oldukça aynı metod-ların da tarafımızdan kusursuz kullanılması milli bir vâzife olmak iktiza eder.

III.— Bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının aynen neşr ve ilân edilmesini kanunî bir mecburiyet haline getirmek lâzımdır.

Asrı Devlette her işte ve her yerde aleniyet hâkimdir. Aleniyet mes'uliyeti harekete getiren bir esastır. Gerek amme ve gerek hususî hukuk müesseseleri; ancak bu sayededir ki hayatiyetlerini ve zindeki-lerini arttırmırlar. Güneş hayat için ne işe, aleniyet de cemiyet için odur.

Bilânçoları sır halinden çıkarmak, bilânçoların ihtiva ettiği ra-kamları, minitik bir hava içinde esrarengiz bir hale sokmak gayretine nihayet vermek ve şirketin vaziyetini hissedarlarla birlikte piyasa-ların da kontroluna açık tutmak icap eder. «Ticaret Şirketlerinde sicil prensipleri» ni tetkik edeçeğimiz zaman, aleniyetin hukukî bakım-dan hudutlarını ve ana hatlarını ayrıca arzetsmiş olacağız.

IV.— Bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının âynen neşir ve ilân edilmesi prensibini, «tip bilânço» prensibiyle tamamlamak ve bu suretle de idare Meclislerinin manevre kabiliyetlerini zararlı olmaktan çıkar-mak mümkündür. Bilânço, şirketin hakikî vaziyetinin samimi inikâsını ifade etmeğe mecburdur. «Tip bilânço» prensibi; bilânçoların «ka-dro» laşmasını zarurî kılar. Bilânçoları «kadro» laştırmak fikri, bir nazariye olarak halen mevcuttur. řu kadar var ki iktisadî ve ticarî teşebbüslerin nihayetsiz tenevvüü karşısında iş adamlarını muayyen «kadro» ların içinde hâpîs ve tevkif etmek hayli müşkül olduktan başka çok defa zararlı da olabilir.

Bir tacirin, bir bankacının, bir fabrikatör veya bir madencinin muameleleri yekdiğerinden büyük ve esaslı farklarla ayrılır. Bilânço fikri bütün bu ihtimalleri geniş mikyasta derpiş etmeğe ve iş hayatının seyyaliyetine cevap vermeğe mecburdur. « Bilânçonun kontrolü » na ait fikirlerimizi arzedeğimiz zaman bu mevzua geniş ölçüde girmiş olacağız.

Idare Meclislerinin tasarruflarını freneleyen noktalar arasında hukukî mahiyeti haiz olanlar da vardır.

V.— Idare Meclisi azaları aleyhine şahsen dava açmak selâhiyetinin her hissedara verilmesi en müessir korunma tedbirleri arasında mütalâa edilmektedir.

Gerçi tek hisse hamilinin elinde bu selâhiyet bir tahdit ve şantaj vasıtası olabileceği gibi bir şirket muamelâtının muhtaç olduğu huzur ve sükûnu çok defa ihlâl edecek bir vasıta da olabilir. Bu ihtimalleri derpiş eden kanun vazileri, bu hakkı tek hisse hamiline değil, şirket sermayesinin muayyen bir miktarını temsil eden hisse hamillerine vermeği daha isabetli bir hareket noktası telâkki etmiştir. Fransada, İtalyada, Almanya, İsviçrede, Türkiyede, daha bir çok ileri memleketlerde bu hareket noktasından Ticaret kanunlarında hükümler tesis olunmuştur. Türk Ticaret Kanunu şirket sermayesinin onda birini temsil eden hissedarlara dava ikame hakkını vermiştir. Şu şartla ki ; bu hakkı kullanmak isteyen hissedarlar hamil oldukları hisse senetlerini şirketin zarar ve ziyanına karşı teminat olarak davanın hitamına kadar merhun kalmak üzere muteber bir bankaya tevdi mecburdurlar.

Idare Meclisi azaları aleyhine şahsen dava açmak selâhiyetinin her hissedara verilmesi noktai nazarında ısrarla tevakkuf eden hukukşinas M. Carabiber; günün birinde tesadüfen veya yaptığı tetkikler neticesinde kuvvetli sebepler müşahede ve tesbit etmiş bulunacak her hangi bir hissedarın dava açmak için şirket sermayesinin muayyen miktarına sahip olan sair hissedarları arayıp bulmasındaki müşkilâtı ve hatta çok defa imkânsızlığı kaydederek, « tehdit ve şantaj vasıtası olmaması için iktiza eden tekmil tedbirler alınmak suretiyle

her hissedara dava açmak selâhiyetinin mutlaka temin edilmesindeki büyük menfaati > bilhassa işaret ediyor. Mevcut kontrol sisteminin hem hissedarı, hem de piyasayı tatmin edecek randımanı veremediği kanaatine varıldığı bir zamanda M. Carabiber'in noktai nazarını ciddi surette nazara almak zarureti vardır.

Her hissedara dava açmak selâhiyeti bugün için, mutlak olarak verilemese bile hissedarların kontrolünü daha geniş mikyasta temin edecek surette mevcut rejimde tadiller yapmak yoluna şimdiden girilebilir. Bilfarz :

a) Dava açmak selâhiyetini iktisap edebilmek için kanunların tesbit ettikleri hadleri her memleketin içtimai ve iktisadi şartlarına göre en az hadlere indirmek mümkün olabilir.

b) Dava açmak yoluna girecek tek hisse hamilinden ; davanın reddi halinde şirketin duçar olacağı zarar ve ziyana karşı muayyen bir teminatın mahkeme emrine tevdi keyfiyeti, davanın açılmasına şart konulabilir.

c) Kanunsuz ve yolsuz hareketleri müşahede ve tesbit edilen idare meclisi azâları hakkında dava açmak selâhiyeti Devlete verilebilir.

Remzi Saka

Meslek adamları okumamaktan ötürü tazminata mahkûm olabilirler

Eskiden cahil kalmak, diploma aldığı her hangi bir ihtisas branşında tekemmül etmek ihtiyacını duymamak şahsî hüriyet sahasına dahil haklardan sayılırdı. Bu gibi kimseler ya sefil olurlar veya ulaşılması kabil her hangi bir gayeden nefislerini mahrum ederlerdi. Diğer bir söyleyişle bunlara belkide ta'n edilir ve fakat kendileri mes'uliyetle muhatap tutulamazdılar. Fakat şimdi vaziyet böyle değildir. Yürüyen hayat bu alanda da tesirini ve hükmünü sürmeğe başlamış ve hukukî inkilâplar vücade getirmiştir. Artık muayyen mesleklerle beraber mes'uliyetler de vardır. Meselâ avukatsınız :